

دیپلماسی پارلمانی (۱۲)
اتحادیه مجالس کشورهای عضو سازمان همکاری
اسلامی، پارلمان عرب و مجمع پارلمانی ناتو

معاونت پژوهش‌های سیاسی - حقوقی
دفتر: مطالعات سیاسی

کد موضوعی: ۲۶۰
شماره مسلسل: ۱۴۸۸۹
تیرماه ۱۳۹۵

به نام خدا

فهرست مطالب

۱.....	چکیده
۱.....	مقدمه
۲.....	گفتار اول - اتحادیه مجالس کشورهای عضو سازمان همکاری اسلامی
۷.....	گفتار دوم - پارلمان عرب
۹.....	گفتار سوم - مجمع پارلمانی ناتو
۱۳.....	گفتار چهارم - جمع بندی و نتیجه گیری
۱۵.....	منابع و مآخذ

دیپلماسی پارلمانی (۱۲) اتحادیه مجالس کشورهای عضو سازمان همکاری اسلامی، پارلمان عرب و مجمع پارلمانی ناتو

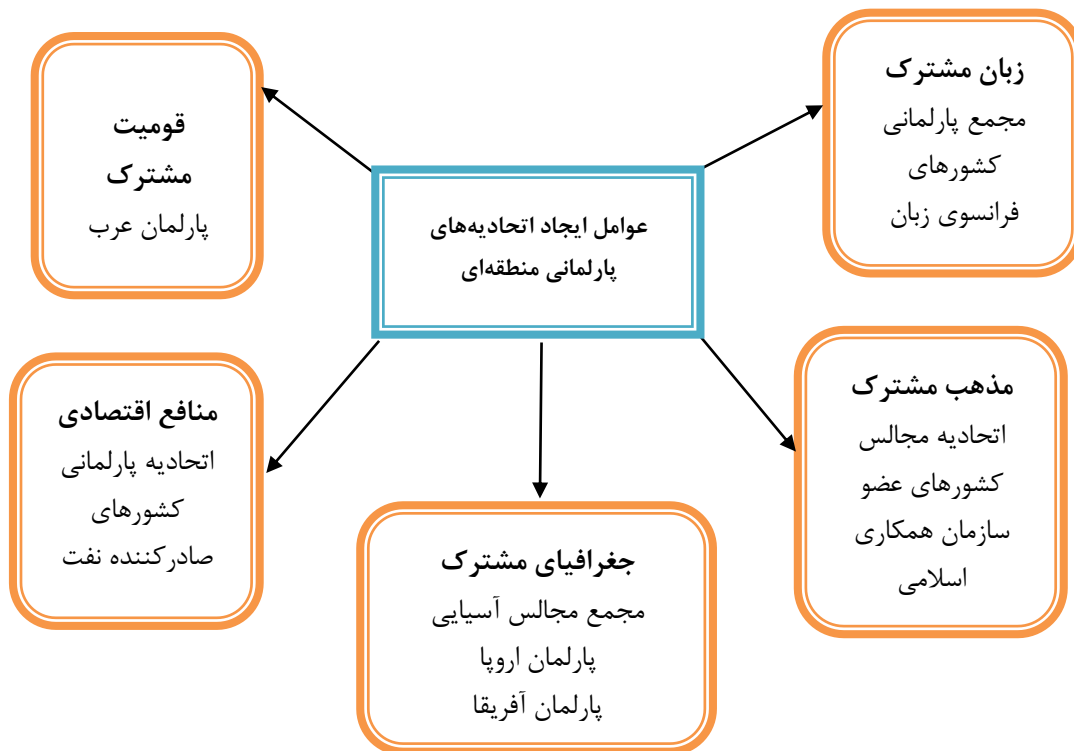
چکیده

یکی از اولویت‌های راهبردی گروه مطالعات پارلمانی، انجام پژوهش‌های پشتیبان برای تحقق رهنمودهای مقام معظم رهبری در حوزه دیپلماسی پارلمانی انقلابی، فعال، استکبارستیز و کنشگر است. اولین مرحله اتخاذ دیپلماسی پارلمانی انقلابی، شناسایی دقیق بازیگران پارلمانی در هر دو حوزه کارگزاری و ساختاری است. در بخش کارگزار، مواضع سیاسی رهبران پارلمان‌های دنیا و در بخش مطالعات ساختاری، فرآیند تقنینی و مصوبات سایر پارلمان‌ها در قبال ایران بررسی می‌شود. این امر بر اهمیت جایگاه دیپلماسی پارلمانی سازمانی در مختصات روابط دیپلماتیک مجلس شورای اسلامی افزوده است. در همین راستا در این گزارش، مواضع و رویکرد اتحادیه مجالس کشورهای عضو سازمان همکاری اسلامی، پارلمان عرب و مجمع پارلمانی ناتو بررسی می‌شوند.

مقدمه

توسعه ظرفیت‌های دیپلماتیک پارلمانی یکی از مواردی بود که ریاست محترم مجلس شورای اسلامی در مراسم افتتاحیه مجلس دهم بر آن تأکید داشتند. یکی از ملزومات تعمیق دیپلماسی پارلمانی سازمانی، شناسایی و اولویت‌بندی اتحادیه‌های پارلمانی و بررسی زمینه‌های همکاری مجلس شورای اسلامی با آنهاست. مهمترین هدف دیپلماسی پارلمانی سازمانی، معاضدت به دیپلماسی رسمی کشور و تعقیب اولویت‌های سیاست خارجی از مجاری اتحادیه‌های پارلمانی است. سازمان‌های بین‌المجالس منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای براساس مشترکات زبانی، دینی، نژادی، اقتصادی و جغرافیایی یا تهدید مشترک ایجاد می‌شوند. در تصویر ۱، عوامل شکل‌گیری اتحادیه‌های پارلمانی منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای مشخص شده‌اند.

تصویر ۱. عوامل شکل دهنده به اتحادیه‌های پارلمانی

گفتار اول - اتحادیه مجالس کشورهای عضو سازمان همکاری اسلامی

«اتحادیه مجالس عضو سازمان همکاری اسلامی»^۱ به دلیل تعداد اعضا و عضویت کشورهای همسایه، ظرفیت مناسبی را برای توسعه روابط دیپلماتیک مجلس شورای اسلامی ایجاد کرده است. شناسایی این ظرفیت‌ها می‌تواند به نقش‌آفرینی قوه مقننه در فرآیند تقویت منطقه‌گرایی و رقیق‌سازی اختلافات در میان امت اسلامی کمک کند. اهمیت این فرصت هنگامی برجسته‌تر می‌شود که مقر دبیرخانه اتحادیه مذکور در تهران واقع شده است. تا ژوئن ۲۰۱۶، نمایندگان مجالس ۵۴ کشور اسلامی به همراه ۲۱ عضو ناظر در این اتحادیه حضور دارند.^۲

● پیشینه شکل‌گیری اتحادیه

اولین گردهمایی نمایندگان مجالس کشورهای اسلامی بنا به دعوت گروه بین‌المجالس ایران با حضور نمایندگان ۱۶ کشور اسلامی در مارس ۱۹۹۵ و در خلال نودوسومین اجلاس اتحادیه بین‌المجالس در

1. Parliamentary Union of the OIC Member States (PUIC, PUOICM)

2. <http://www.puic.org/new/index.php/member-states/observers>

مادريد تشكيل شد. كشورهاي شركت‌كننده در اين نشست بر ضرورت تشكيل بين‌المجالس اسلامي تأكيد و مقرر كردند پيشنهادهاي خود را در خلال اجلاس نودوچهارم اتحاديه بين‌المجالس در بخارست ارائه كنند. به اين ترتيب دومين گردهمائي نمايندگان مجالس كشورهاي اسلامي به ابتكار گروه بين‌المجالس جمهوري اسلامي ايران با حضور نمايندگان ۱۲ كشور در اكتوبر ۱۹۹۵ در بخارست تشكيل و به دنبال آن سومين گردهمائي با تلاش گروه ايران، يك روز قبل از شروع نودوپنجمين اجلاس بين‌المجالس (آوريل ۱۹۹۶) با حضور نمايندگان مجالس ۱۰ كشور اسلامي و دبيركل اتحاديه پارلمان عرب در استانبول برگزار شد.

در ادامه تلاش‌ها، گروه بين‌المجالس ايران دو نشست ديگر در حاشيه نودوششمين اجلاس بين‌المجالس (پكن - سپتامبر ۱۹۹۶) برگزار كرد كه در آن حاضران توافق كردند كه در اولين جلسه كميته برنامه‌ريزي اتحاديه مجالس كشورهاي اسلامي در آبان‌ماه ۱۳۷۵ در تهران شركت كنند. نشست كميته برنامه‌ريزي با حضور نمايندگان **مجالس ايران، اندونزي، ليبي، سودان، سوريه، فلسطين، پاكستان و بلنگلادش در آبان‌ماه ۱۳۷۵** در تهران تشكيل شد و متعاقب آن، هسته اوليه تأسيس اتحاديه بين‌المجالس اسلامي شكل گرفت. در اين نشست پيش‌نويس اساسنامه اتحاديه كه در آن از تهران به‌عنوان مقر اتحاديه نامبرده شده بود، به تصويب اعضا رسيد و مقرر شد اولين كنفرانس سران مجالس كشورهاي اسلامي در تهران يا اسلام آباد برگزار شود.

پس از يك وقفه يك‌ساله به دليل **اعتراض مجالس برخي كشورهاي اسلامي مبني بر ضرورت مشاركت فراگير** تمامي مجالس كشورهاي اسلامي در اين امر مهم، مجلس كويت پيشنهادهي نشست با حضور تمامي مجالس كشورهاي عضو سازمان همكاري اسلامي برگزار شود كه بر اين اساس مجلس شوراى اسلامي نسبت به برگزاري نشستی تحت عنوان اجلاس فراگير كميته هماهنگي اتحاديه مجالس قانونگذاري و مشورتي كشورهاي اسلامي اقدام كرد. در اين اجلاس دو روزه (۲۳ و ۲۴ آبان‌ماه ۱۳۷۷) كه با حضور نمايندگان مجالس ۲۹ كشور عضو سازمان همكاري اسلامي برگزار شد، پيش‌نويس اساسنامه اتحاديه به تصويب اعضاي حاضر در اجلاس رسيد و تصويب نهايي آن به كنفرانس تأسيسی با حضور تمامي مجالس كشورهاي عضو سازمان همكاري اسلامي واگذار شد.

● انتشارات

انتشار فصلنامه بولتن خبري، چاپ بروشور قبل از شروع اجلاس و معرفي پارلمان‌هاي عضو و ناظر، از مهمترين انتشارات اتحاديه مجالس كشورهاي عضو سازمان همكاري اسلامي است.^۱

● ارکان اتحادیه

در جدول ۱، ارکان اتحادیه مجالس کشورهای عضو سازمان همکاری اسلامی آورده شده است.

جدول ۱. ارکان اتحادیه مجالس کشورهای عضو سازمان همکاری اسلامی

وظایف	ارکان
کنفرانس اتحادیه به نشست رؤسای مجالس کشورهای عضو اطلاق می‌شود که تا قبل از اصلاح اساسنامه، هر دو سال یک بار برگزار می‌شد که پس از اصلاح اساسنامه به سالی یک بار افزایش یافت. «کنفرانس تأسیس» ^۱ بین پانزدهم تا هفدهم ژوئن ۱۹۹۹ در تهران و دهمین اجلاس نیز بین ۲۱ تا ۲۲ ژانویه ۲۰۱۵ در استانبول برگزار شد. ^۲	کنفرانس
شورای اتحادیه مجالس کشورهای اسلامی، سالی یک بار با حضور تمامی اعضا برگزار می‌شود. هر یک از کشورهای عضو دو نماینده در کمیته عمومی دارند. اولین و هفدهمین نشست به ترتیب در ۱۷ ژوئن ۱۹۹۹ و بیستم ژانویه ۲۰۱۵ در تهران و استانبول تشکیل شد.	کمیته عمومی (شورا)
در سال ۲۰۱۶، کشورهای الجزایر، لبنان، عربستان سعودی، سودان، افغانستان، جمهوری آذربایجان، ایران، پاکستان، چاد، موزامبیک، جمهوری نیجر و جمهوری نیجریه، ۱۲ عضو کمیته اجرایی اتحادیه مجالس کشورهای اسلامی را تشکیل می‌دهند. کمیته اجرایی اتحادیه، سالی دو بار تشکیل جلسه می‌دهد. ^۳ نشست تأسیس کمیته اجرایی در ۱۷ ژوئن ۱۹۹۹ در تهران، اولین اجلاس در دهم و یازدهم اوت ۱۹۹۹ در اسلام آباد و سی‌وسومین اجلاس کمیته اجرایی در ۱۷ ژانویه ۲۰۱۵ در استانبول برگزار شد. ^۴	کمیته اجرایی
دبیرخانه اتحادیه مجالس کشورهای اسلامی در تهران مستقر است. تسهیل و تسریع ارتباط بین اعضا و امور اجرایی و مالی اتحادیه از مهمترین وظایف دبیرخانه است که ریاست آن با دبیر کل است. دبیر کل از طرف شورا به مدت ۴ سال انتخاب می‌شود و دوره ریاست آن فقط برای یک دوره ۴ ساله می‌تواند تمدید شود. ^۵	دبیرخانه

● کمیته‌های تخصصی

اتحادیه مجالس کشورهای عضو سازمان همکاری اسلامی دارای چهار کمیته تخصصی دائمی است که سالی یک بار تشکیل جلسه می‌دهند.

1. Founding Conference

2. <http://www.puic.org/new/index.php/conferences-meetings/conferences>

3. <http://www.puic.org/new/index.php/members-of-committees/members-of-the-executive-committee>

4. <http://www.puic.org/new/index.php/conferences-meetings/executive-committee>

5. <http://www.puic.org/new/index.php/general-secretariat>

جدول ۲. کمیته‌های تخصصی دائمی اتحادیه مجالس کشورهای اسلامی

کمیته تخصصی دائمی در امور خارجی و سیاسی ^۱	کمیته تخصصی دائمی در حقوق بشر، زنان و محیط زیست ^۲
کمیته تخصصی دائمی در اقتصاد و محیط زیست ^۳	کمیته تخصصی دائمی در امور فرهنگی، گفتگوی تمدن‌ها و مذهب ^۴

علاوه بر چهار کمیته تخصصی دائمی، کمیته دائمی فلسطین نیز تشکیل شده است که در کنار سایر کمیته‌ها تشکیل جلسه می‌دهد. اتحادیه مجالس کشورهای اسلامی، کارگروهی را نیز برای تدوین پیش‌نویس منشور مقابله با تروریسم و افراط‌گرایی تشکیل داده است. الجزایر، عربستان سعودی، امارات، ایران، پاکستان، ترکیه، چاد، گینه و اوگاندا، اعضای این کارگروه را تشکیل می‌دهند.^۵

– اهمیت و جایگاه اتحادیه در مختصات دیپلماسی پارلمانی ایران

مهمترین دلایل اهمیت اتحادیه مجالس کشورهای اسلامی در مختصات دیپلماسی پارلمانی ایران عبارتند از:

الف) ایجاد ظرفیت مناسب برای مشارکت فعال نمایندگان زن مجلس شورای اسلامی

یکی از نکات قابل تأمل این است که همزمان با افزایش فعالیت نمایندگان زن در اتحادیه بین‌المجالس و اهمیت موضوعات مرتبط با زنان در اتحادیه مذکور، توجه اتحادیه مجالس کشورهای اسلامی نیز به مشارکت زنان نماینده افزایش یافته است. با توجه به افزایش قابل توجه تعداد نمایندگان زن در مجلس دهم، این اتحادیه می‌تواند فرصت مناسبی را برای مشارکت فعال نمایندگان زن جمهوری اسلامی ایران در عرصه دیپلماسی پارلمانی فراهم سازد. از مصادیق افزایش اهمیت موضوعات مرتبط با زنان در اتحادیه مجالس کشورهای اسلامی، می‌توان به برگزاری «کنفرانس نمایندگان زن مجالس کشورهای اسلامی» اشاره کرد که اولین نشست آن در ۲۷ ژانویه ۲۰۱۲ در «پالم بنگ اندونزی» برگزار شد. دومین کنفرانس در ۱۹ ژانویه ۲۰۱۳ در خارطوم سودان، سومین کنفرانس در ۱۶ ژانویه ۲۰۱۴ در تهران و چهارمین کنفرانس در ۱۹ ژانویه ۲۰۱۵ در استانبول برگزار شد.^۶

1. TANDING SPECIALIZED COMMITTEE ON POLITICAL AFFAIRS AND FOREIGN RELATIONS

2. STANDING SPECIALIZED COMMITTEE ON HUMAN RIGHTS, WOMEN AND FAMILY AFFAIRS

3. STANDING SPECIALIZED COMMITTEE ON ECONOMIC AND ENVIRONMENT

4. STANDING SPECIALIZED COMMITTEE ON CULTURAL AFFAIRS, LEGAL AND DIALOGUE OF CIVILIZATIONS AND RELIGIONS

5. <http://www.puic.org/new/index.php/members-of-committees/members-of-the-working-group-to-draft-the-puic-charter-for-fighting-terrorism-and-extremism>

6. <http://www.puic.org/new/index.php/conferences-meetings/the-muslim-women-parliamentarians>

ب) بسترسازی برای اتخاذ مواضع همسو در اتحادیه بین‌المجالس

تقویت همگرایی میان مجالس کشورهای اسلامی، فرصت مناسبی را برای تقویت وزن و جایگاه پارلمان‌های اسلامی در اتحادیه جهانی بین‌المجالس ایفا می‌کند.^۱

– دبیر کل اتحادیه

اولین دبیر کل اتحادیه، یک دیپلمات مصری با نام «ابراهیم احمد عوف» بود که تا اول مارس ۲۰۰۰ این مسئولیت را بر عهده داشت. از اول مه ۲۰۰۸ تا حال حاضر، «محمود ارول» از ترکیه به‌عنوان دبیر کل اتحادیه مجالس کشورهای اسلامی انتخاب شده است.

تصویر ۲. دبیر کل، رئیس کنفرانس و لوگوی اتحادیه مجالس کشورهای اسلامی

 <p>لوگوی اتحادیه</p>	 <p>سلیم عبدالله احمد الجبیر رئیس یازدهمین کنفرانس اتحادیه مجالس کشورهای اسلامی</p>	 <p>محمود ارول کیلیک^۲ دبیر کل اتحادیه مجالس کشورهای اسلامی</p>
---	---	--

– حوزه‌های چالشی و اختلاف‌زا

میزان کارآیی و اثر بخشی اتحادیه مجالس کشورهای عضو سازمان همکاری اسلامی، رابطه پایدار و مستقیمی با چالش‌های جهان اسلام و امت اسلامی دارد. هر میزان همگرایی بین دولتمردان جهان اسلام افزایش یابد، معاضدت مجالس کشورهای اسلامی برای مقابله با تهدیدات مشترک نیز افزایش می‌یابد. بنابراین مهمترین پیش‌شرط کارآیی اتحادیه مجالس کشورهای اسلامی، تبیین سیاست‌های کلی جهان اسلام منطبق با آرمان‌های اسلامی و واقعیت‌های ملی، منطقه‌ای و جهانی است. وحدت جهان اسلام در شمول اهداف آرمانی است که سایش‌های شدیدی را با تصمیم‌گیری دولت – ملت‌های منطقه که مبتنی بر واقع‌گرایی و ارتقای قدرت ملی است، خواهد داشت.

تحولات سوریه، افراط‌گرایی مذهبی، رشد فارچی گروه‌های تکفیری، تروریسم هویتی، تحولات یمن،

1. <http://www.puic.org/new/index.php/publications/news-bulletin>

2. Prof. Dr. Mahmud Erol KILIC , Secretary General of the Parliamentary Union of the OIC Member States (PUIC)

همکاری‌های امنیتی و اطلاعاتی برخی کشورهای شورای همکاری خلیج فارس با رژیم صهیونیستی، تعارض منافع بین بازیگران مطرح جهان اسلام (ایران، عربستان، ترکیه و مصر)، نگاه‌های متفاوت اعضا به جنبش مقاومت حزب‌الله، تفسیرهای متفاوت اعضا پیرامون فلسطین و افزایش امواج تبلیغاتی ایران‌هراسی و شیعه‌ستیزی از مهمترین موارد اختلافی‌اند که وزن اثرگذاری اتحادیه مجالس کشورهای اسلامی در معادلات سیاست خارجی را کاهش داده است.

اجلاس‌های اخیر اتحادیه بین‌المجالس نیز نشان می‌دهند به دلیل بروز و ظهور برخی اختلافات انباشته شده و رقیق شدن اعتماد متقابل بین اعضا، نفوذ اتحادیه نیز تا حدود زیادی کاهش یافته است. در نتیجه مهمترین موانع تحقق همگرایی بین مجالس کشورهای اسلامی، تعارضات هویتی و فرقه‌ای هستند این امر نشان می‌دهد در بررسی نظام‌های منطقه‌ای در هزاره سوم میلادی، نظریاتی در عرصه روابط بین‌الملل غالب‌تر هستند که نگاه واقع‌بینانه‌ای به عنصر هویت داشته باشند. **امروزه هویت به یک مقوله الهام‌بخش تبدیل شده است که هم می‌تواند الهام‌بخش ثبات و هم برعکس می‌تواند الهام‌بخش تشدید تمایلات تجزیه‌طلبانه و شکاف بین کشورهای منطقه باشد.** از این رو، به جای تأکید بر خرده هویت‌های فرقه‌ای باید به تقویت و تحکیم هویت اسلامی فراگیر پرداخت. پیشنهاد می‌شود کمیته‌های تخصصی با برگزاری نشست‌های مشترک به‌طور مستمر و در بازه زمانی کوتاه، بستر لازم برای تقریب دیدگاه‌ها و رفع تعارضات را با سرعت بیشتری دنبال کند تا مشکلات موجود به‌ویژه در حوزه‌های سیاسی، حقوق بشری و محیط زیست با تقویت و تحکیم مواضع مشترک آسان‌تر رفع شوند.

گفتار دوم – پارلمان عرب

«پارلمان عرب»^۱ بازوی پارلمانی اتحادیه عرب است که بر اساس زبان، دین و تهدید مشترک پایه‌گذاری شده است. این امر نشان می‌دهد اتحادیه‌های پارلمانی با هدف بهره‌گیری از ظرفیت‌های تقنینی، همگرایی پارلمانی را نیز همزمان در دستور قرار داده‌اند.

تشکیل پارلمان عرب در اجلاس سران اتحادیه عرب در سال ۲۰۰۱ کلید خورد و از سال ۲۰۰۴ وارد فاز اجرایی شد. کشورهای عضو هر یک ۴ نماینده را معرفی می‌کنند. مقرر پارلمان عربی تا ۲۲ مه ۲۰۱۲ در دمشق سوریه بود، ولی به دنبال ناآرامی‌های سوریه، مقرر آن به قاهره انتقال یافت و عضویت دولت بشار اسد در پارلمان عرب معلق شده است.

هیئت رئیسه پارلمان عرب شامل رئیس و چهار نایب رئیس است.

رئیس پارلمان: احمد محمد راشد الجروان شامسی

نایب رئیس اول : سامیه حسن سید احمد ادريس

نایب رئیس دوم : احمدالمشرفی

نایب رئیس سوم : عایشه یوسف المناعی

نایب رئیس چهارم : نورالدین السد

تصویر ۳. رئیس و لوگوی پارلمان عرب

تا ژوئن ۲۰۱۶، ۲۲ کشور عربی در پارلمان عرب عضویت دارند. برخی کشورها نیز به‌عنوان عضو ناظر پذیرفته شده‌اند. برای مثال ترکیه از کشورهایی است که در منظومه سیاست خارجی خود، توجه ویژه‌ای را به توسعه روابط با تروئیکای پارلمان عرب (عربستان، مصر و کویت) مبذول داشته است به‌طوری که از سال ۲۰۱۰ به‌عنوان عضو ناظر پارلمان عرب انتخاب شده است.^۱ برزیل، ونزوئلا و اریتره نیز سایر اعضای ناظر پارلمان عرب می‌باشند. چاد و سودان جنوبی نیز از کشورهایی هستند که تقاضای عضویت دائم را به پارلمان عرب ارائه کرده‌اند.

جدول ۳. اعضای پارلمان عرب

الجزایر	بحرین	کومور	جیبوتی	مصر	عراق	اردن	کویت	لبنان	لیبی	موریتانی
عمان	فلسطین	قطر	عربستان	سومالی	سودان	مخالفان بشار اسد	تونس	امارات	یمن	مراکش

به‌دلیل نقش مهم عربستان سعودی و سایر کشورهای شورای همکاری خلیج فارس در پارلمان عرب، توسعه روابط مجلس شورای اسلامی با پارلمان عرب با موانع سیاسی متعددی روبرو است. رأی مثبت اکثر اعضای پارلمان عرب به تعلیق عضویت سوریه نشانگر تبعیت پارلمان مذکور از سیاست‌های عربستان سعودی و حمایت اکثریت اعضا از گروه‌های تکفیری و معارضان سوری است. در همین راستا،

1. <http://www.hurriyetdailynews.com/default.aspx?pageid=438&n=turkey-joins-arab-parliament-as-observer-2010-08-09>

بیست و سومین اجلاس پارلمان عرب که در دهم آوریل ۲۰۱۶ در مقر اتحادیه عرب در قاهره با حضور رؤسای پارلمان‌های عضو برگزار شد، بر محورهای زیر تأکید کرد:

الف) افزایش حمایت از مخالفان بشار اسد و راهکارهای انتقال قدرت در سوریه

ب) حمایت از اعزام نیروی حافظ صلح عربی به سوریه

ج) حمایت از مواضع عربستان سعودی در مقابل ایران و ترسیم نقشه راه مشترک برای مقابله با به

اصطلاح تهدید ایران

د) محکوم کردن ایران با ادعای مداخله در کشورهای عربی

ه) حمایت از حاکمیت امارات بر جزایر سه‌گانه ایرانی «تنب بزرگ، تنب کوچک و ابوموسی» و

طرح موضوع در دادگاه بین‌المللی.

موارد فوق‌الذکر به خوبی نشان می‌دهند که نه تنها در حال حاضر زمینه‌های توسعه روابط

بین‌المجالسی با پارلمان عرب فراهم نیست، بلکه ایران باید با رصد سیاست‌های مغرضانه پارلمان مذکور

و در راستای دیپلماسی پارلمانی انقلابی و مقابله با مواضع استکباری - تکفیری، تدابیر بازدارنده لازم را

نیز در دستور قرار دهد.

گفتار سوم - مجمع پارلمانی ناتو

«مجمع پارلمانی ناتو»^۱ در سال ۱۹۵۵ به‌عنوان نهاد مشورتی سازمان پیمان آتلانتیک شمالی ایجاد شد.

ریاست آن در سال ۲۰۱۶ بر عهده «مایک ترنر» از ایالات متحده است. دبیرخانه این مجمع در بروکسل

بلژیک مستقر است.

تصویر ۴. رئیس، دبیر کل و لوگوی مجمع پارلمانی ناتو

 دیوید هابز ^۲ دبیر کل مجمع پارلمانی ناتو	 مایک ترنر رئیس مجمع پارلمانی ناتو	 لوگوی مجمع پارلمانی ناتو
--	---	--

1. NATO Parliamentary Assembly (NATO PA)

2. David Hobbs

اعضای ناتو در سال ۱۹۶۷ از دبیر کل خواستند راهکارهای تقویت روابط با پارلمان‌های عضو را بررسی کند. با فروپاشی دیوار برلین در اواخر دهه ۱۹۸۰، دامنه اعضای این مجمع به پارلمان‌های آسیای میانه و اروپای شرقی نیز گسترش یافت. مجمع پارلمانی ناتو، رابط بین پارلمان‌های ملی کشورهای عضو با سازمان پیمان آتلانتیک شمالی است. این مجمع یکی از رسالت‌های خود را تنویر چالش‌های دفاعی - امنیتی مهم اروپا برای پارلمان‌های عضو تعریف کرده است و شامل ۲۵۷ هیئت پارلمانی از ۲۸ کشور عضو ناتو و ۷۲ نماینده از پارلمان‌های شانزده کشوری است که با ناتو همکاری دارند.

این مجمع در دو اجلاس بهاره و سالیانه خود؛ ابتکارات نهایی شده در کمیسیون‌ها را در چارچوب توصیه، قطعنامه و گزارش تصویب می‌کند. آخرین اجلاس مجمع عمومی پارلمانی ناتو در ۱۲ اکتبر ۲۰۱۵ در استاوانگر نروژ برگزار شد. بررسی بحران مهاجرت از سوریه، مهمترین موضوع اجلاس بود. در اجلاس مذکور، سیاست‌های روسیه در سوریه به‌عنوان مهمترین عامل بی‌ثبات‌ساز خاورمیانه معرفی شد. همچنین در این اجلاس از ایران و عربستان سعودی خواسته شد از استمرار سیاست‌هایی که روند مهاجرت اتباع سوریه به اروپا را تشدید کرده است اجتناب کنند.^۱

موضوعات مرتبط با ایران در «گروه ویژه مدیترانه و خاورمیانه»^۲ بررسی می‌شود. این امر

منعکس‌کننده جایگاه ویژه خاورمیانه در سیاست‌های راهبردی مجمع پارلمانی ناتو است. گروه ویژه مدیترانه و خاورمیانه در سال ۱۹۹۶ برای ترویج فعالیت شورای پارلمانی در بخش مدیترانه تأسیس شد که علاوه بر کشورهای عضو ناتو، هیئت‌های پارلمانی ۱۰ کشور ساحل جنوبی مدیترانه (موریتانی، الجزایر، تونس، مصر، اردن، قبرس، مالت، فلسطین، لبنان و سوریه) و نماینده رژیم صهیونیستی در آن حضور دارند. الجزایر، اردن، رژیم صهیونیستی و مراکش به‌عنوان عضو همکار و کشورهای تونس، مصر و فلسطین به‌عنوان اعضای ناظر در این گروه حضور دارند. در همین رابطه، این مجمع تاکنون طرح‌های متعددی را با محوریت ایران به تصویب رسانده است که از مصادیق آن می‌توان به تصویب طرح «ایران: موردی برای دخالت سیاسی ناتو» در اجلاس سالیانه مجمع در والنسیای اسپانیا در سال ۲۰۰۸ اشاره کرد که توسط «مایک راس»^۳ عضو آمریکایی مجمع و نماینده دمکرات مردم ایالت آرکانزاس پیشنهاد شد. این گزارش به بررسی وضعیت موجود، چالش‌های ایجاد شده از ناحیه ایران، سناریوهای تعامل - تقابل با ایران و جایگاه ناتو و سایر بازیگران عمده پرداخته بود.

دستور کار گروه ویژه مدیترانه و خاورمیانه مجمع پارلمانی ناتو در سال ۲۰۱۳ نیز بررسی «چالش ایران و امنیت جهانی و خاورمیانه» بود. در اجلاس مذکور، سیاست‌های هسته‌ای ایران، مهمترین تهدید صلح و ثبات منطقه‌ای معرفی شد. این امر نشان می‌دهد که گروه ویژه مدیترانه و خاورمیانه مجمع

1. <http://www.nato-pa.int/default.asp?SHORTCUT=4001>
 2. Mediterranean and Middle East Special Group (GSM)
 3. Mike Ross

پارلمانی ناتو، رصد تحولات مرتبط با ایران را به‌عنوان یکی از اولویت‌های کاری خود تعریف کرده است. مهمترین دستورات کاری گروه مذکور از سال ۲۰۰۶ تا سال ۲۰۱۶ در جدول ۴ آورده شده‌اند.^۱

جدول ۴. دستورات گروه خاورمیانه و مدیترانه مجمع پارلمانی ناتو از سال ۲۰۰۶ تا ۲۰۱۶ میلادی

سال	دستور کار گروه
۲۰۱۶	لیبی و بحران تروریسم
۲۰۱۵	چالش‌های داعش برای منطقه و امنیت بین‌الملل
۲۰۱۴	بحران مهاجرت اتباع سوری و تأثیر آن بر منطقه
۲۰۱۳	چالش ایران برای امنیت جهانی و خاورمیانه ^۲
۲۰۱۲	تبعات امنیتی تحولات سوریه
۲۰۱۱	بررسی بحران‌های فزاینده در منطقه منا (خاورمیانه و شمال آفریقا) ^۳
۲۰۱۰	بررسی تبعات افزایش جمعیت نسل جوان در خاور میانه و شمال آفریقا
۲۰۰۹	دلایل، پیامدها و چالش‌های مهاجرت شهروندان خاورمیانه
۲۰۰۸	بررسی شرایط خاورمیانه و توسعه سیاسی - اقتصادی مصر
۲۰۰۷	توسعه و رابطه آن با امنیت داخلی و اقتصادی خاورمیانه و شمال آفریقا (منطقه منا)

بودجه سالیانه این مجمع در سال ۲۰۱۶ برابر با ۳/۸ میلیون یورو است. هزینه حضور هیئت‌های پارلمانی در اجلاس‌های مجمع توسط خود پارلمان‌های عضو تأمین می‌شود. «خزانه‌دار مجمع»^۴ بودجه پیشنهادی خود را به «کمیته‌های دائمی» ارائه می‌کند.^۵

کمیته‌های تخصصی، رکن تصمیم‌گیر مجمع‌اند و رؤسای آنها به منظور همسوسازی فعالیت‌ها، سالیانه دیدارهایی را با دبیر کل و اعضای دائم سازمان پیمان آتلانتیک شمالی برگزار می‌کنند.^۶ در جدول ۵، اسامی کمیته‌های تخصصی مجمع پارلمانی ناتو، آورده شده است.

1. <http://www.nato-pa.int/default.asp?SHORTCUT=743>
2. The Iranian Challenge to Middle East & Global Security
3. Middle East and North Africa region (MENA)
4. Assembly's Treasurer
5. <http://www.nato-pa.int/Default.asp?SHORTCUT=3694>
6. <http://www.nato-pa.int/Default.asp?SHORTCUT=5>

جدول ۵. کمیته‌های دائمی و فرعی مجمع پارلمانی ناتو^۱

اولویت‌های تعریف شده کمیته برای سال ۲۰۱۶	کمیته‌های فرعی	کمیته‌های دائمی
<ul style="list-style-type: none"> - دموکراسی، حاکمیت خوب و قواعد قانونگذاری - مکانیسم‌های مطلوب کنترل دموکراتیک و نظارت پارلمانی بر بخش‌های دفاعی - امنیتی - آزادی‌های مدنی، حقوق بشر و حمایت از اقلیت‌ها - قوانین بین‌المللی بشردوستانه، حفاظت از غیرنظامیان در مواقع جنگ و توسعه دادگاه جرائم کیفری - نقش رسانه‌ها در ارتباط با امنیت - نقش مذهب در ارتباط با امنیت - تعارضات فرقه‌ای به‌ویژه در قفقاز جنوبی 	کمیته فرعی حکمرانی دموکراتیک ^۳	کمیته ابعاد غیرنظامی امنیت ^۲
<ul style="list-style-type: none"> - کارآمدی نظامی - قابلیت‌ها و تغییر شکل دفاعی - بودجه دفاعی - همکاری‌های دفاعی بین متحدان - چابک‌سازی ساختار نظامی ناتو 	الف) کمیته فرعی همکاری‌های امنیتی و دفاعی فراتلانتیک ^۴ ب) کمیته فرعی امنیت آینده و قابلیت دفاعی ^۵	کمیته امنیت و دفاع
<ul style="list-style-type: none"> - روابط تجاری، اقتصادی و سرمایه‌گذاری فراتلانتیک - موضوعات اقتصاد کلان و تبادلات مالی، - انرژی و امنیت محیط زیست، - رابطه توسعه اقتصادی با امنیت. 	الف) کمیته فرعی تحول و توسعه ^۶ ب) کمیته فرعی روابط اقتصادی فراتلانتیک ^۷	کمیته امنیت و اقتصاد
<ul style="list-style-type: none"> - چشم‌انداز ائتلاف امنیتی فراتلانتیک - ابعاد سیاسی توسعه روابط ناتو با سایر سازمان‌های بین‌المللی به‌ویژه اتحادیه اروپا و سازمان ملل - موضوعات سیاسی مرتبط با تقویت مشارکت راهبردی اروپا و آمریکای شمالی - نقش سازمانی ناتو در امور خلع سلاح، کنترل تسلیحات و منع تکثیر 	الف) کمیته فرعی مشارکت ناتو ^۸ ب) کمیته فرعی روابط فراتلانتیک ^۹	کمیته سیاسی
<ul style="list-style-type: none"> - تأثیر سیاستگذاری‌های علوم و فناوری بر فعالیت غیرنظامیان و نیروهای مسلح - چالش‌های فناوری‌های مرتبط با تسلیحات کشتار جمعی - چالش‌ها و فرصت‌های فناوری‌های نوین کنترل تسلیحات، - منع تکثیر و راستی‌آزمایی 	کمیته فرعی امنیت و روندهای فناوری ^{۱۰}	کمیته علوم و فناوری

1. <http://www.nato-pa.int/default.asp?SHORTCUT=145>

2. Committee on the Civil Dimension of Security

3. Sub-Committee on Democratic Governance (CDS DG)

4. Sub-Committee on Transatlantic Defence and Security Co-operation (DSCTC)

5. Committee on Future Security and Defence Capabilities (DSCFC)

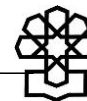
6. Sub-Committee on Transition and Development (ESCTD)

7. Sub-Committee on Transatlantic Economic Relations (ESCTER)

8. Sub-Committee on NATO Partnerships (PCNP)

9. Sub-Committee on Transatlantic Relations (PCTR)

10. Sub-Committee on Technology Trends and Security (STCTTS)

اولویت‌های تعریف شده کمیته برای سال ۲۰۱۶	کمیته‌های فرعی	کمیته‌های دائمی
<ul style="list-style-type: none"> - کنترل صادرات فناوری - تأثیر فن آوری‌های نوین بر استراتژی عملیات‌های نظامی - فناوری و تروریسم - فعالیت‌های فضایی نظامی و غیرنظامی شامل برنامه‌های مرتبط با دفاع موشکی - تأثیر فناوری بر روابط بین‌الملل - چالش‌های زیست‌محیطی بین‌المللی مانند تغییرات آب و هوایی، ایمنی هسته‌ای و انهدام زباله‌های اتمی - امنیت انرژی فراآتلانتیک - چالش‌ها و فرصت‌های فضای سایبری شامل امنیت سایبر و دفاع و پیدایش شبکه‌های اجتماعی^۱ 		

گفتار چهارم - جمع بندی و نتیجه‌گیری

با توجه به بررسی اتحادیه مجالس کشورهای اسلامی، پارلمان عرب و مجمع پارلمانی ناتو راهکارهای پیشنهادی برای بهره‌گیری مناسب از فضای همکاری با اتحادیه پارلمانی عبارتند از:

۱. اتخاذ دیپلماسی پارلمانی موزاییکی

مجلس شورای اسلامی با هدف مزیت‌سازی حداکثری از اتحادیه‌های پارلمانی، لازم است برنامه‌ای راهبردی برای مشارکت فعال در اتحادیه‌های پارلمانی همسو مانند اتحادیه مجالس کشورهای اسلامی و مجمع مجالس آسیایی و اتحادیه بین‌المجالس تبیین نماید و در قبال هر یک از آنها، راهبرد جداگانه‌ای را اتخاذ کند که از آن با عنوان دیپلماسی پارلمانی موزاییکی نام می‌برند. به عبارتی نمی‌توان یک رویکرد مشابه را برای دو اتحادیه پارلمانی مختلف به کار برد.

۲. تقویت نقش کمیسیون‌ها در فعالیت‌های دیپلماتیک مجلس شورای اسلامی

بررسی وظایف و اختیارات ارکان اتحادیه‌های پارلمانی اثبات می‌کند که مرکز ثقل تصمیم‌سازی در کمیته‌های تخصصی انجام می‌شود. با گذشت زمان اتحادیه‌های پارلمانی به این نتیجه رسیده‌اند که تمامی طرح‌ها و لوایح باید در درون کمیسیون‌ها بررسی شوند. این امر نشان می‌دهد یکی از ویژگی‌های دیپلماسی پارلمانی مطلوب، ارتقای نقش کمیسیون‌ها در روند فعالیت‌های دیپلماتیک پارلمان است. توصیه می‌شود نمایندگان اصلاحات لازم را در قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی

1. <http://www.nato-pa.int/default.asp?SHORTCUT=148>

با هدف تقویت نقش کمیسیون‌ها در فرآیند دیپلماسی پارلمانی مورد توجه قرار دهند. برای مثال افزایش نقش کمیسیون امنیت ملی و سیاست خارجی در ترکیب و آرایش گروه‌های دوستی، می‌تواند در همین راستا ارزیابی شود.

از طرفی مطالعه اهداف، مأموریت و ساختار اتحادیه‌های پارلمانی نشان می‌دهد تخصصی کردن فعالیت‌های دیپلماتیک پارلمانی، به یکی از اولویت‌های اتحادیه‌های مذکور تبدیل شده است. این امر ضرورت نگاه راهبردی به نقش کمیسیون‌ها در فرآیند دیپلماسی پارلمانی را دو چندان می‌کند.

۳. تبیین و ریل‌گذاری سیاست‌های راهبردی مجلس شورای اسلامی در اتحادیه بین‌المجالس
برخی اتحادیه‌های پارلمانی از درون رایزنی‌های سران پارلمان‌های شرکت‌کننده در حاشیه اجلاس‌های بهاره و پاییزه اتحادیه بین‌المجالس ایجاد شده‌اند. در نتیجه موفقیت در سازمان‌های بین‌المجالس منطقه‌ای، تا حدودی به حضور هوشمندانه و فعال گروه بین‌المجالس مجلس شورای اسلامی در اتحادیه بین‌المجالس بستگی دارد.

۴. افزایش تأثیر و نقش مؤلفه‌های هویتی در دیپلماسی پارلمانی

با ورود به هزاره سوم، نقش هویت در روابط بین‌الملل پررنگ‌تر شده است. هویت به عناصری همچون مذهب، زبان، قومیت، ارزش‌ها حاکم و اشتراکات تاریخی - فرهنگی اطلاق می‌شود. برای مثال تحولات سوریه خود مصداقی از نقش هویت مذهب و ایدئولوژی در تحولات خاورمیانه است. تعارضات هویتی، منظومه دیپلماسی پارلمانی را نیز تحت تأثیر قرار داده است به طوری که نمی‌توان بدون رصد اشتراکات و افتراقات هویتی، به طراحی دیپلماسی پارلمانی سازمانی اقدام کرد. برای مثال اتحادیه مجالس کشورهای اسلامی براساس دین مشترک شکل گرفته است. به دلیل تفسیرهای متفاوت اعضا از مذهب و افزایش تعارض سیاسی بین جریان‌های شیعه و تندروهای سلفی - تکفیری، مشاهده می‌شود عامل دین که می‌تواند نقش یکپارچه‌سازی را ایفا کند در شرایط کنونی به عامل تعارض اعضا در درون اتحادیه مجالس کشورهای اسلامی تبدیل شده است.

به نظر می‌رسد در شرایط کنونی استفاده از ظرفیت‌های اقتصادی یا زبانی مشترک از مزیت بالاتری برای ایجاد اتحادیه‌های پارلمانی برخوردار باشد که از مصادیق آن می‌توان به موارد زیر اشاره کرد :

- الف) ایجاد مجمع پارلمانی کشورهای فارسی زبان (ایران، افغانستان و تاجیکستان)،
- ب) تشکیل مجمع پارلمانی کشورهای حوزه دریای خزر،
- ج) ایجاد مجمع پارلمانی کشورهای صادرکننده گاز،

د) ایجاد اتحادیه پارلمانی کشورهای عضو اوپک،
ه) ایجاد مجمع پارلمانی کشورهای عضو ا.ک.و.
اتحادیه‌های پارلمانی فوق‌الذکر با تأکید بر اشتراکات (منافع اقتصادی یا زبان مشترک) و پرهیز از اختلافات (هویت‌های مذهبی)، از مطلوبیت بیشتری برای جمهوری اسلامی ایران برخوردار خواهند بود. از طرفی رایزنی مجلس شورای اسلامی برای تشکیل اتحادیه‌های پارلمانی اقتصاد محور با سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی نیز همخوانی و همسویی دارد. اهمیت این امر در شرایطی که رهبر معظم انقلاب بر ضرورت توجه مجلس شورای اسلامی به دو مقوله اقتصاد و فرهنگ تأکید فرموده‌اند بیشتر می‌شود.

منابع و مأخذ

1. <http://www.hurriyetdailynews.com/default.aspx?pageid=438&n=turkey-joins-arab-parliament-as-observer-2010-08-09>
2. <http://www.nato-pa.int/default.asp?SHORTCUT=4001>
3. <http://www.nato-pa.int/Default.asp?SHORTCUT=5>
4. <http://www.nato-pa.int/default.asp?SHORTCUT=743>
5. <http://www.puic.org/new/index.php/conferences-meetings/the-muslim-women-parliamentarians>
6. <http://www.puic.org/new/index.php/general-secretariat>
7. <http://www.puic.org/new/index.php/members-of-committees/members-of-the-executive-committee>
8. <http://www.puic.org/new/index.php/member-states/observers>
9. <http://www.puic.org/new/index.php/publications/news-bulletin>
10. <http://www.puic.org/new/index.php/publications/news-bulletin>
11. <http://www.nato-pa.int/Default.asp?SHORTCUT=3694>
12. <http://www.puic.org/new/index.php/conferences-meetings/conferences>
13. <http://www.puic.org/new/index.php/conferences-meetings/executive-committee>
14. <http://www.puic.org/new/index.php/members-of-committees/members-of-the-working-group-to-draft-the-puic-charter-for-fighting-terrorism-and-extremism>

مرکز پژوهش‌ها
مجلس شورای اسلامی

شماره مسلسل: ۱۴۸۸۹

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: دیپلماسی پارلمانی (۱۲) اتحادیه مجالس کشورهای عضو سازمان همکاری اسلامی،
پارلمان عرب و مجمع پارلمانی ناتو

نام دفتر: مطالعات سیاسی (گروه مطالعات پارلمانی)

تهیه و تدوین: سیدحسین حسینی

ناظر علمی: مصطفی دلاورپورآقدم

متقاضی: معاونت پژوهش‌های سیاسی - حقوقی

ویراستار تخصصی: —

ویراستار ادبی: —

واژه‌های کلیدی:

۱. دیپلماسی پارلمانی
۲. اتحادیه‌های پارلمانی
۳. مجمع پارلمانی ناتو
۴. اتحادیه مجالس کشورهای اسلامی
۵. پارلمان عرب

تاریخ انتشار: ۱۳۹۵/۴/۱